

УДК 351

[https://doi.org/10.32689/2617-2224-2020-5\(25\)-174-181](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2020-5(25)-174-181)

Науменко Костянтин Валерійович, аспірант кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом, 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2, тел.: 380660179216, e-mail: k.v.naumenko@i.ua, <https://orcid.org/0000-0001-8822-3070>

Науменко Константин Валерьевич, аспірант кафедри публічного адміністрування Межрегиональной Академии управления персоналом, 03039, г. Киев, ул. Фрометовская, 2, тел.: 380660179216, e-mail: k.v.naumenko@i.ua, [https // orcid.org/0000-0001-8822-3070](https://orcid.org/0000-0001-8822-3070)

Naumenko Konstantin Valerievich, Postgraduate Student, Department of Public

Administration, Interregional Academy of Personnel Management, 03039, Kyiv, Str. Frometivska, 2, tel: 380660179216, e-mail: k.v.naumenko@i.ua, [https // orcid.org/0000-0001-8822-3070](https://orcid.org/0000-0001-8822-3070)

ДО СУТІ МОДЕЛЕЙ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ЕПОХУ ПОСТМОДЕРНІЗМУ: ПОСТАНОВЧИЙ АСПЕКТ

Анотація. Здійснено аналіз моделей місцевого самоврядування в епоху постмодернізму. Визначено, що за багатовічну історію людства сформувалися багато специфічних моделей територіальної організації влади в країнах загалом, які досить детально аналізують, наприклад, українські науковці В. Солових і Є. Солових. Вони роблять наголос на тому, що територіальна організація влади обумовлюється такими основними чинниками, як: а) адміністративно-територіальний устрій країни (держави унітарні і федеративні); б) безпосередньо моделями самоврядування (громадівська (англосаксонська, англо-американська), державницька (континентальна (французька) та змішана модель).

Доведено, що поділ влади — це подія єдиної державної влади (вона залишається неподільною) між основними її гілками у державі, а розподіл владних повноважень — це розподіл таких повноважень між центральними та місцевими органами виконавчої влади.

Зазначено, що концептуально (за різних моделей) місцеве самоврядування як складний суспільний феномен було і залишається незмінним, оскільки це: а) право на внутрішнє управління людьми місцевими справами; б) право вирішувати справи внутрішнього управління за власними законами в межах національної території; в) автономія. Ще більш точним і вдалим є таке визначення поняття “місцеве самоврядування”: це “тип соціального управління, за якого суб’єкт і об’єкт управління збігаються, тобто самі люди управляють своїми справами, спільно приймають рішення та діють з метою їх реалізації”.

Обґрунтовано, що в своєму концептуальному, базовому значенні незмінними в моделях місцевого самоврядування були і залишаються основоположні принципи його здійснення, які збагачуються, набувають все значущості адекватно потребам часу і соціальної практики впорядкування життя людських спільностей.

Ключові слова: моделі місцевого самоврядування, постмодернізм, справи внутрішнього управління, життя людських спільностей.

К СУТИ МОДЕЛЕЙ МЕСТНОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ В ЭПОХУ ПОСТМОДЕРНИЗМА: ПОСТАНОВЧНИЙ АСПЕКТ

Аннотация. Осуществлен анализ моделей местного самоуправления в эпоху постмодернизма. Определено, что за многовековую историю человечества сформировалось много специфических моделей территориальной организации власти в странах в целом, которые достаточно подробно анализируют, например, украинские ученые В. Соловых и Е. Соловых. Они делают акцент на том, что территориальная организация власти обуславливается такими основными факторами, как: а) административно-территориальное устройство страны (государства унитарные и федеративные) б) непосредственно моделями самоуправления (общественная (англосаксонская, англо-американская), государственная (континентальная (французская) и смешанная модель).

Доказано, что разделение властей — это событие единой государственной власти (она остается неделимой) между основными ее ветвями в государстве, а распределение властных полномочий — это распределение таких полномочий между центральными и местными органами исполнительной власти.

Отмечено, что концептуально (при различных моделях) местное самоуправление как сложный общественный феномен был и остается неизменным, поскольку это: а) право на внутреннее управление людьми местными делами; б) право решать дела внутреннего управления по собственным законам в рамках национальной территории; в) автономия. Еще более точным и удачным есть следующее определение понятия “местное самоуправление”: это “тип социального управления, при котором субъект и объект управления совпадают, то есть сами люди управляют своими делами, совместно принимают решения и действуют с целью их реализации”.

Обосновано, что в своем концептуальном, базовом значении неизменными в моделях местного самоуправления были и остаются основополагающие

принципы его осуществления, которые обогащаются, приобретают значимости адекватной потребностям времени и социальной практики упорядочения жизни человеческих общностей.

Ключевые слова: модели местного самоуправления, постмодернизм, дела внутреннего управления, жизни человеческих общностей.

TO THE ESSENCE OF MODELS OF LOCAL SELF-GOVERNMENT IN THE ERA OF POSTMODERNISM: DECISIONAL ASPECT

Abstract. The article analyzes the models of local self-government in the post-modern era. It is determined that during the long history of mankind many specific models of territorial organization of power in the countries in general have been formed, which are analyzed in detail by, for example, Ukrainian scientists V. Solovykh and E. Solovykh. They emphasize that the territorial organization of power is determined by such basic factors as: a) the administrative-territorial structure of the country (unitary and federal states); b) directly by models of self-government (community (Anglo-Saxon) (Anglo-American), state (continental (French) and mixed model.

It is proved that the separation of powers is an event of a single state power (it remains indivisible) between its main branches in the state, and the distribution of power is the distribution of such powers between central and local executive bodies.

It is noted that conceptually (according to different models) local self-government as a complex social phenomenon has been and remains unchanged, as it is: a) the right to internal management of people's local affairs; b) the right to decide matters of internal administration under its own laws within the national territory; c) autonomy. Even more accurate and successful is the definition of "local government": it is "a type of social governance in which the subject and the object of governance coincide, that is, the people themselves manage their affairs, make decisions together and act to implement them".

It is substantiated that in its conceptual, basic meaning the basic principles of its self-government were and remain unchanged in the models of local self-government, which are enriched, acquire all significance adequate to the needs of time and social practice of organizing human communities.

Keywords: models of local self-government, postmodernism, affairs of internal government, life of human communities.

Постановка проблеми. Місцеве самоврядування як складний, багатоаспектний соціальний феномен має багатомісячну історію і постійно знаходиться в змінах, трансформаціях, оскільки радикально трансформу-

ються країни і суспільства, ускладнюються і вдосконалюються способи життя людей, принципово змінюються взаємини держав і суспільств, державної влади і громадянського суспільства.

Зміна, трансформація і формування якісно нових моделей (систем) місцевого самоврядування в епоху постмодерну (переходу до стану інформаційних суспільств) обумовлена рядом об'єктивних, принципового характеру обставин, серед яких виділемо три, на наш погляд, найбільш вагомі: 1) радикальна трансформація політичних систем країн; 2) поділ влади і розподіл владних повноважень і формування на принципово нових моделей державного управління; 3) зростання ролі і значення безпосередньої участі громадян у державно-управлінських процесах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед великої кількості спеціальних зарубіжних та вітчизняних публікацій на цю проблематику, перш за все виділимо праці таких вчених, як В. Авер'янов, М. Арзамаскін, О. Батанов, В. Борденюк, О. Галус, Д. Данн, Е. Дюран, Б. Каліновський, В. Куйбіда, В. Мак-Ніл, В. Малиновський, М. Наїм, Н. Нижник, Т. Панченко, В. Пантюхін, Е. Перегуда, В. Погорілко, М. Пухтинський, В. Сєрьогін, О. Скрипнюк, В. Тертичка, Н. Урбанаті, В. Федоренко, Ф. Фукуяма, В. Халіпов, О. Чернеженко, В. Чиркін, Ю. Шемшученко, В. Юрм, А. Янчук та ін.

Оскільки науково проблематика в цьому плані є надто багатоаспектною, широкою, важливо зробити акцент саме на вузлових її аспектах.

Мета статті – проаналізувати моделі місцевого самоврядування в епоху постмодернізму.

Виклад основного матеріалу. За багатовічну історію людства сформувалися багато специфічних моделей територіальної організації влади в

країнах загалом, які досить детально аналізують, наприклад, українські науковці В. Солових і Є. Солових [1; 2, с. 214–215]. Вони роблять наголос на тому, що територіальна організація влади обумовлюється такими основними чинниками, як: а) адміністративно-територіальний устрій країни (держави унітарні і федеративні); б) безпосередньо моделями самоврядування (громадівська (англосаксонська, англо-американська), державницька (континентальна (французька) та змішана модель).

Дані моделі детально науково осмислені і схарактеризовані, а тому немає потреби деталізувати їх особливості. Хіба що слід вказати на те, що у так званому чистому виді вони сьогодні реально не існують.

Нові моделі територіальної організації влади детермінують трансформацію місцевого самоврядування, яке величезною мірою залежить, насамперед, від процесу і стану поділу і розподілу владних повноважень. У будь-якій державі цей процес регламентується конституціями, іншими нормативно-правовими актами. В Україні це: а) Конституція України, що закріплює політичну систему України; статус і повноваження Президента України, Верховної Ради України, Кабінету міністрів України, судової гілки влади та місцевих органів виконавчої влади [3]. Серед законів України, що найперше детермінують поділ влади та розподіл владних повноважень слід назвати Закони України “Про Кабінет Міністрів України”, “Про місцеві адміністрації”, “Про формування місцевих органів влади і самоврядування” та ін. До такої нормативно-правової

бази можна також віднести окремі Укази Президента України, Рішення Кабінету Міністрів України та рішення місцевих органів влади в частині державної політики та її фактичної реалізації.

Підкреслимо ту принципового характеру особливість, що розподіл влади та поділ владних повноважень — це не один, а, фактично, два тісно пов'язаних процеси, які здійснюються на основі децентралізації державної влади на базі принципу субсидіарності. При цьому використовується декілька засобів та механізмів, центральними (основоволожними) серед яких є: а) децентралізація влади; б) використання принципу субсидіарності в процесі поділу і функціонування влади; в) запровадження і використання механізму стримань і противаг; г) демократизація влади та розширення повноважень місцевого самоврядування; д) розвиток та посилення впливу на владу громадянського суспільства. Інші засади та механізми значною мірою є похідними від названих [1, с. 24].

Поділ влади — це поділ єдиної державної влади (вона залишається неподільною) між основними її гілками у державі, а розподіл владних повноважень — це розподіл таких повноважень між центральними та місцевими органами виконавчої влади. Особливо підкреслимо, на цьому наголошує український політолог Т. Панченко, що ідеальним варіантом використання принципу субсидіарності при поділі влади та розподілі владних повноважень є такий, коли: а) регіон отримує повноваження, які саме ним і можуть бути найкраще

реалізовані; б) діє фактор так званої “субсидіарної відповідальності” [4].

Суттєвим фактором, який впливає на радикальну зміну моделей місцевого самоврядування є, окрім децентралізації державної влади, демократизація суспільного життя загалом і її найвагоміший результат, зростання потенцій громадянського суспільства. За великим рахунком, маємо процес (і проблему) взаємин демократії і управління. Дуже влучним з цього приводу є зауваження українського управлінця О. Федоренка, який, зокрема, пише: “Співвідношення демократії та управління розглядається через призму категорій форми та змісту. Форму окреслюють демократичні інститути суспільства, зміст — владно-управлінська діяльність. Визначається їх взаємобумовленість: влада є функціональною особливістю і реалізується через соціальне управління; інститути демократії є формою організації і здійснення влади та управління” [7, с. 10].

Слід зауважити, що концептуально (за різних моделей) місцеве самоврядування як складний суспільний феномен було і залишається незмінним, оскільки це: а) право на внутрішнє управління людьми місцевими справами; б) право вирішувати справи внутрішнього управління за власними законами в межах національної території; в) автономія [6]. Ще більш точним і вдалим є таке визначення поняття “місцеве самоврядування”: це “тип соціального управління, за якого суб'єкт і об'єкт управління збігаються, тобто самі люди управляють своїми справами, спільно приймають рішення та діють з метою їх реалізації” [5, с. 590].

Існують складові місцевого самоврядування, які і сьогодні в умовах його трансформацій залишаються незмінними. Насамперед йдеться про основоположні принципи такого врядування. По-перше, це принцип народовладдя. Так, у Конституції України (ст. 5) зазначається: “Носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування” [3, с. 4]. Додамо, що дане положення набуло певного розвитку в Законі України “Про місцеве самоврядування в Україні” визначенням територіальної громади-жителів села чи добровільного об’єднання в сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста — як первинного суб’єкта місцевого самоврядування, основного носія його функцій і повноважень.

Незмінним за усіх демократизаційних процесів у будь-якій країні залишився принцип законності у здійсненні місцевого самоврядування. Йдеться про обов’язкову відповідність тих нормативно-правових актів, які приймаються органами місцевого самоврядування існуючим нормам в країні законодавства.

Подібного характеру набув і принцип гласності. Він забезпечується тим, що органи місцевого самоврядування повинні працювати максимально відкрито, прозоро, а територіальна громада мала усі можливості знати якомога більше про те, які рішення приймаються і чому, як вони реалізуються, як це впливає на життя громадян тощо.

Досить не просто реалізується, однак завжди існував і існує у міс-

цевому самоврядуванні принцип колегіальності: в системі місцевого самоврядування мають бути і активно діяти різноманітні колегіальні (колективні) органи управління (ради, групи, комітети тощо).

Не просто, але має реалізовуватись принцип поєднання місцевих і державних інтересів. Особливо це стосується інтересів і діяльності усіх суб’єктів господарювання. Розв’язання місцевих проблем — це практика державної стратегії розбудови країни, забезпечення її цілісності й суверенітету за будь-якої політичної системи держави — унітарної, федеративної, конфедеративної та ін.

Окремо можна схарактеризувати дію таких достатньо складних принципів, як: принцип правової організованої та матеріально-фінансової самостійності територіальної громади; принцип державної підтримки та гарантії місцевого самоврядування; принцип судового захисту прав місцевого самоврядування.

Схарактеризовані принципи місцевого самоврядування обґрунтовані і в Конституції (1996 р.) та відповідних законах України. Вони є базовими для функціонування та вдосконалення місцевого самоврядування.

Висновки. Основні висновки за темою статті є такими:

- зміна і трансформація моделей місцевого самоврядування в епоху постмодерну (переходу від постіндустріальних до інформаційних суспільств) — процес закономірний, об’єктивний, обумовлений радикальною зміною країн і суспільств, зростанням ролі і значення в державному управлінні громадянських суспільств;

- реальне удосконалення місцевого самоврядування здійснюється в процесі децентралізації влади і широкої демократизації суспільних відносин як важлива складова державної соціальної політики;

- у своєму концептуальному, базовому значенні незмінними в моделях місцевого самоврядування були і залишаються основоположні принципи його здійснення, які збагачуються, набувають значущості адекватно потребам часу і соціальної практики впорядкування життя людських спільностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Головатий М. Ф. Концептуальні засади поділу влади та розподілу владних повноважень в сучасній Україні — основа формування цілісної системи державної влади та забезпечення її дієздатності // Регіональна політика: історія, політико-правові засади, архітектура, урбаністика [зб. наук. пр.] Вип. IV. Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 23 листопада 2018 р. Київ–Тернопіль: Бескиди, 2018. В 2 ч. Ч. 1. 292 с. С. 23–26.
2. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. Т. 5.: Територіальне управління / наук.-ред. колегія: О. Ю. Амосов (співголова), О. С. Ігнатенко (співголова) та ін.; за ред. О. Ю. Амосова, О. С. Ігнатенка, А. О. Кузнецова. Х.: Вид.-во ХарРІДУ “Магістр”, 2011. 408 с.
3. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. К., 1997. 78 с.

4. Панченко Т. В. Принцип субсидіарності у сучасному демократичному розвитку: монографія. Х.: Майдан, 2011. 368 с.
5. Політична влада і опозиція в Україні: порівняльний аналіз із зарубіжними країнами: монографія / за заг. ред. Ф. М. Рудича. К.: ІШЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України. 2016. 488 с.
6. Утвенко В. В. Теорія та історія місцевого самоврядування: навч. посіб. К.: ДП “Вид. дім “Персонал”, 2015. 234 с.
7. Федоренко О. В. Демократизація як спосіб політичної організації та управління сучасним суспільством: автореф. дис. ... канд. політ. наук.: 23.00.01. — Теорія та історія політичної науки. К., 2014. 20 с.

REFERENCES

1. Holovaty M.F. (2018). Kontseptualni zasady podilu vlady ta rozpodilu vladnykh povnovazhen v suchasni Ukraini — osnova formuvannia tsilisnoi systemy derzhavnoi vlady ta zabezpechennia yii diiezdatnosti [Conceptual principles of separation of powers and distribution of power in modern Ukraine — the basis for the formation of an integrated system of state power and ensuring its capacity]. *Regionalna polityka: istoriia, polityko-pravovi zasady, arkhitektura, urbanistyka – Regional policy: history, political and legal principles, architecture, urban planning: Proceedings of International Scientific-practical conference*. (Vols. 1). (23–26). Kyiv-Ternopil: “Beskydy” [in Ukrainian].
2. Amosov O. Yu., Ihnatenko O. S., Kuznetsova A. O. (Eds). (2011). *Entsyklopediia derzhavnoho upravlinnia. T.5: Terytorialne upravlinnia [Encyclopedia of Public Administration. Vol.5:*

- Territorial management*]. Kharkiv: Vyd.-vo KharRIDU "Mahistr" [in Ukrainian].
3. *Konstytutsiia Ukrainy : vid 28 chervnia 1996 roku [The Constitution of Ukraine from June 28, 1996]*. (1997). Kyiv [in Ukrainian].
 4. Panchenko T. V. (2011). *Pryntsyyp subsydiarnosti u suchasnomu demokratychnomu rozvytku [The principle of subsidiarity in modern democratic development]*. Kharkiv: Maidan [in Ukrainian].
 5. Rudych F. M. (Eds.). (2016). *Politychna vlada i opozytsiia v Ukraini: porivniálny analiz iz zarubizhnymy krainamy [Political power and opposition in Ukraine: a comparative analysis with foreign countries]*. Kyiv: IPiEND im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy [in Ukrainian].
 6. Utvenko V. V. (2015). *Teoriia ta istoriia mistsevoho samovriaduvannia [Theory and history of local government]*. Kyiv: DP "Vyd. dim "Personal" [in Ukrainian].
 7. Fedorenko O. V. (2014). *Demokratyzatsiia yak sposib politychnoi orhanyzatsii ta upravlinnia suchasnym suspilstvom [Democratization as a way of political organization and management of modern society]*. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].